

Colecția Viața în Hristos

Seria Mărgăritare

8

Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru

**VIATA SFÂNTULUI NICOLAE,
ARHIEPISCOPUL MIRELOR
LICHIEI**

Traducere din limba greacă veche

de LAURA ENACHE

Ediție îngrijită de Pr. DRAGOȘ BAHRIM

Carte tipărită cu binecuvântarea

Înaltpreasfințitului

TEOFAN

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA

Iași, 2018

Introducere

Sfântul Neofit Zăvorâtul (1134-1219) și-a dovedit dragostea față de sfinți nu doar prin imitarea viețuirii lor, ci și prin valorificarea talentului său literar, ieșit din comun. De aceea le-a dedicat acestora cuvântări și encomioane cu un puternic ton doxologic, de multe ori acestea părănd mai degrabă imne acatiste.

Este bine cunoscut faptul că, după moartea sa, au rămas Mănăstirii Peșterii din Pafos trei volume uriașe cu panegirice, dintre care s-a păstrat doar unul, celelalte fiind deocamdată socotite pierdute. Acest volum constituie astăzi superbul manuscris *Parisinus graecus 1189*, care a stat la baza volumului al III-lea al ediției critice a operelor Sfântului Neofit, publicat în 1998 de Mănăstirea din Pafos¹. Panegiricele hagiografice ale Sfântului Neofit evidențiază dimensiunea

¹ Ἁγίου Νεοφύτου τοῦ Ἐγκλείστου, *Συγγράμματα*, 6 τ., Paphos, 1996-2008. Ediția a fost tradusă și publicată integral în limba română: Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru, *Scrieri*, vol. I-V (Colecția *Viața în Hristos*, serie de autor *Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru*), traducere din limba greacă veche de Laura Enache, ediție îngrijită de Pr. Dragoș Bahrim, Editura Doxologia, Iași, 2015-2016, 430+411+594+500+380 pp., ISBN: 978-606-666-419-6.

profund pastorală a operei sale. În primul rând, trebuie spus că ele erau scrise de Sfânt și apoi erau citite în comunitatea sa cu ocazia sărbătorilor sau sfinților cărora le erau de dedicate, sărbători la care participau și foarte mulți mireni. Altele au fost scrise în mod special pentru unele biserici cipriote, la cererea preoților sau credincioșilor, aceasta nu cu foarte multă ușurință, deoarece, din smerenie, Starețul se lăsa greu înduplecat la un asemenea efort². Datorită regimului său sever de izolare, Sfântul Neofit, de cele mai multe ori, nu participa direct la lectura acestor cuvinte.

Fragmente din cuvântul dedicat Sfântului Nicolae s-au păstrat și în manuscrisul nr. 6 al Mitropoliei din Argirokastro (secolul al XVII-lea, copiate după *Parisinus*), după care au fost editate de G. Anrich în 1913³. Unele elemente hagiografice ale textului par

² A se vedea cazul concret al panegiricului dedicat Sfântului Diomidie, în Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru, *Scrieri*, vol. III, *Panegirice*, pp. 327-339. Sfântul Neofit descrie minunea făcută asupra sa de Sfântul episcop cipriot Diomidie, despre care nu se cunoaște nimic din alte surse, în același cuvânt la pp. 335-337. Nevoind să scrie panegiric pentru acesta, a avut o viziune, după care a primit darul de a scrie cuvântul. Despre problemele pe care le-a întâmpinat Sfântul Neofit datorită scrierilor sale, a se vedea și Gheronda Iosif Vatopedinul, *Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru*, traducere de Laura Enache, Editura Doxologia, Iași, 2016, pp. 65-68.

³ G. Anrich, *Hagios Nikolaos. Der heilige Nikolaos in der griechischen Kirche*, t. 1, Leipzig, Berlin, 1913, pp. 392-417.

să fie împrumutate, datorită omonimiei, dintr-o altă *Viață*, a Sfântului Nicolae din Noul Sion⁴, care a fost la rândul său, Arhiepiscop de Mira Lichiei, fără ca aceasta să umbrească valoarea literară și duhovnicească a textului. Această practică este în fond, un loc comun al hagiografiei bizantine, în care precizia istoriografică nu primează niciodată în fața scopului duhovnicesc. În cazul Sfântului Neofit, aceasta se explică și prin lipsa, de multe ori, a surselor de documentare (deși biblioteca peșterii era destul de bogată), binecunoscută fiind sărăcia Ciprului în epoca sa, care a fost pentru lungi perioade fie sub ocupație arabă, fie latină, fie engleză.

Cuvântul de față, pe care-l publicăm ca *Viață a Sfântului Ierarh Nicolae*⁵, este unul dintre textele cele mai ample și mai frumoase din tomul de panegirice păstrat, dovadă a puternicei evlavii a Sfântului zăvorât față de, poate, cel mai popular Sfânt Episcop al creștinătății.

Pr. Dragoș Bahrin

⁴ I. Ševčenko, N.P. Ševčenko, *The life of St. Nicholas of Sion*, Hellenic College Press, Brookline Mass., 1984.

⁵ *Al lui Neofit Monahul și Zăvorâtul, Cuvânt de laudă la Marele Ierarh făcător de minuni, părintele nostru Nicolae, despre nașterea lui și istorisire pe scurt a izvorului de minuni*, în *Sfântul Neofit Zăvorâtul din Cipru, Scrieri*, vol. III, *Panegirice*, Iași, 2016, pp. 452-494.

**Al lui Neofit Monahul și Zăvorâtul,
Cuvânt de laudă la Marele Ierarh
făcător de minuni,
Părintele nostru Nicolae,
despre nașterea lui și istorisire pe
scurt a izvorului de minuni**

Binecuvintează, părinte,

1. A biruit marginile firii¹ cel cu numele biruinței, marele între ierarhi Nicolae vestitul, întâistătătorul Mirelor, doctorul celor bolnavi, cârmaciul celor ce plutesc pe mare, exarhul binefacerii, dăruitorul săracilor, sprijinul credincioșilor, secerătorul ereziilor, luptătorul Treimii, izgonitorul demonilor, cel deopotrivă cu îngerii, îndreptătorul conducătorilor, frâul comandanților de oști, izbăvitorul celor duși la moarte, muștrătorul împăraților, ghimpele prefectilor, înțelepțitorul bogaților, cel ce smerește pe cei mândri, apărătorul celor necăjiți, vrăjmașul păcatului, prietenul

¹ *Utrenia Adormirii Născătoarei de Dumnezeu*, irmosul Cântării a 9-a.

înțelepciunii, dușmanul bogăției celei nedrepte, cel ce prin milă împrumută pe Dumnezeu², cel ce alungă foametea, hrănitorul celor bolnavi, povățuitorul celor căsătoriți, călăuzitorul celor necăsătoriți, izgonitorul sărăciei, înzestrătorul săracilor, cel ce unește cu unire legiuită de nuntă, părintele orfanilor și ocrotitorul văduvelor³, făptuitorul izvorului de minuni, cel ce ai primit toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus de la Părintele luminilor⁴, marea minune a lumii, marea rană a răilor demoni, marea faimă a credinței ortodoxe, marea amuțire a religiei celei rele, marea întărire a Bisericii lui Dumnezeu⁵, marele sprijin al arhierilor, marea lumină a celor ce zac întru întuneric, marea bogăție a săracilor credincioși, marele vas al mirului din Mirele Lichiei, marele refugiu al oamenilor celor aflați în nevoi, marele îndrumător al celor rătăciți cu credința, marele cuget al „poporului ales”⁶, marele prigonitor al celor ce se abat de la credință, marele lucrător al poruncilor lui Hristos, marele îngrăditor al dumnezeieștilor îngrădiri, marea podoabă a dumnezeieștilor slujiri, marele car⁷ al lui

² Pilde 19, 17.

³ *Vecernia Sfântului Nicolae*, 6 decembrie, troparul Litiei; Sfântul Ioan Gură de Aur, *Despre blândețe*, PG 63, 551.

⁴ Iac. 1, 17; *Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur*, Rugăciunea amvonului.

⁵ Cf. I Cor. 11, 22.

⁶ Cf. Ieș. 19, 5; 23, 22.

⁷ Cf. IV Rg. 2, 11.

„Israil cel nou ales”⁸, marea pază sigură a împăraților drept-credincioși, și ca să spun totul pe scurt, iubitorul și imitatorul înflăcărat și fierbinte al lui Hristos⁹, de Care întărit fiind, precum mai dinainte am spus, a biruit hotarele firii¹⁰ și s-a făcut mai presus de fire.

2. Pentru aceea, îmbogățindu-se cu harul Duhului cel mai presus de fire, umblând ca un înger pe pământ, a avut isprăvi mai presus de fire. Și făcându-se nimicitor¹¹ al fortărețelor patimilor și demonilor, le-a stăpânit pe acestea cu putere și a împărățit asupra lor. Pentru aceea și-a păstrat nevătămat *după chipul și după asemănarea*¹² de sus și nefiind biruit de vârsta tânără, nici dându-și spatele¹³ plăcerilor trupului tiranisor, se face casă a lui Dumnezeu prin Duhul Sfânt și Dumnezeu umblă întru el¹⁴, așa cum a făgăduit în Sfânta Scriptură. Încât și el însuși se face dumnezeu și fiu al Celui Preaînalt¹⁵ prin participare. Și având credință în Hristos, precum a spus Acela, faptele Lui prin Acela cu ușurință le săvârșește. *Cel ce crede în Mine,*

⁸ *Vecernia Întâmpinării Domnului.*

⁹ Cf. I Cor. 4, 16; 11, 1; Ef. 5, 1.

¹⁰ *Utrenia Adormirii Născătoarei de Dumnezeu, irmosul Cântării a 9-a.*

¹¹ Cf. II Cor. 10, 4.

¹² Fc. 1, 26; Iac. 3, 9.

¹³ Cf. Is. 50, 6.

¹⁴ Cf. Lev. 26, 12; II Cor. 6, 16.

¹⁵ Cf. Ps. 81, 6; Lc. 1, 32; 6, 35.

*faptele pe care Eu le fac și acela le va face și mai mari decât acestea va face*¹⁶, *ca voi să vă mirați*¹⁷.

3. Pentru aceea acest Sfânt a făcut minuni mai multe la număr, dintre care noi am adunat în prezentul cuvânt atâtea, încât rugăciunile lui să trezească spre înțelegere mintea noastră cea somnoroasă, spre lauda acestui vrednic de laudă și preacinstit și vestit acestuia Părinte, spre slujirea celor ce ne-au mișcat pe noi la scrierea acestei laude, spre folosul ascultătorilor înțelepți și al bărbaților virtuoși. Dar socotesc că este drept să tratez mai întâi pe scurt despre patria, părinții, nașterea sfântă, despre harul dumnezeiesc și dreptatea cea mai presus de fire din copilărie¹⁸, pentru ca scrierea noastră să aibă o încheiere mai concisă și mai deplină.

4. Patria acestui între Sfinți Părinte a fost Patara Lichiei, eparhia și Mitropolia Bisericii Mirelor, pe care a și cinstit-o după puțină vreme, prin faptul că a fost întâistătător în scaunul arhieresc, ca făclia în sfeșnic¹⁹ luminând cetatea și pe locuitorii ei. Părinții lui, numiți Epifanie și Nonna, de credință ortodocși, bogați în averii, dar și mai bogați în virtute, erau totuși săraci

¹⁶ In 14, 12.

¹⁷ In 5, 20.

¹⁸ Zenovie II 7, CPG, t. 1, p. 33; Grigorie Cipriotul, LI56, CPG, t. 2, p. 61.

¹⁹ Cf. Mt. 5, 15.

prin faptul că nu aveau copii din pricina nerodirii Nonnei.

5. Dar prin multe rugăciuni și lacrimi și binefaceri și slujbe, ca odinioară Sarra²⁰ și Rebeca²¹, Ana²² și Elisabeta²³, a dezlegat Dumnezeu sterpiciunea Nonnei și zămislește și naște pe acest nou Samuel²⁴, Nicolae, care născându-se, pentru două ore a stat drept, până ce moașa, luând pruncul, l-a plecat în ligheanul de baie după obicei, poate și pentru faptul că avea să propovăduiască drept cuvântul adevărului²⁵ și să caute cele de sus²⁶, a însemnat încă de prunc ceea ce avea să fie. Aceasta a arătat-o, bucurându-se, și unchiul lui, Nicolae, arhimandritul și ctitorul Sfintei Mănăstiri Sion din țara lui. Dar sugând așa cum se cuvine unui prunc, nu a supt lapte deloc din sânul stâng, ca și de aici să arate cele slăvite ale stării de-a dreapta lui Hristos. Iar miercurea și vinerea suga o singură dată, către seară.

6. Dar când a ajuns la vârsta învățaturii, ca băiat, este dat la învățător de sfinții lui părinți și de arhimandritul de care am vorbit, unchiul lui, Nicolae.

²⁰ Fc. 17, 16.

²¹ Fc. 25, 21.

²² I Rg. 1, 5.

²³ Lc. 1, 5.

²⁴ Cf. I Rg. 1, 20.

²⁵ Cf. *Dumnezeiasca Liturghie*, anafora.

²⁶ Cf. Col. 3, 1.